

vsi gg. duhovniki iz doline ter mnogo domačinov. Žalibog je teden poprej gospod župnik Mesar hudo na možganih obolel in sicer vsled trudapolnega delovanja na korist bohinjiskim gospodarjem. Na srečo se je bolezen kmalu toliko obrnila na bolje, da se je gosp. župnik, akoravno ni mogel biti navzoči pri premovanju, vendar mogel udeležiti obeda. Pri obedu bilo je mnogo napitnic, izmed katerih omenjamo napitnico gosp. grofa Thurna hišnemu gospodarju gospodu župniku Mesarju; v njej je gospod grof ocenjeval zasluge župnikove za kmetijstvo ter izrekel željo, da bi kmalu popolnoma ozdravel ter deloval še mnogo let na korist župljanov svojih. Vsi udeleženci lepega dneva poslovali so se pa iz lepe bohinske doline veselo priznavajoč, da je vse napredno gibanje v bohinjski dolini delo g. župnika Mesarja, ter srčno želeč, da Bog dá gospodu župniku kmalu popolno zdravje.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

70.

Banana.

Poleg palme nahajamo v vročem podnebjju še drugo, mnogo važnejšo krušno belino. Prekrasno to belino ste videli gotovo tudi pri nas po letu na gosposkih vrtovih. pozimi pa jo postavijo v stekleno hišico, kjer jej mora topla peč nadomestovati toplo solnce južnih krajev. Ako se ne motim, videl sem eno tako bilino v parku tivolskem v Ljubljani. Bilina ta je pizang ali banana (*Musa sapientum*, paradisiaca). Pri nas jej ostaja deblo nizko, a čudimo se samo njenemu prekrasnemu, širokemu in dolgemu perju. V toplem podnebjju, kjer se jej žarko solnce smehlja, vzdigne se v viš kot vitka palma in potegne peresa do 5 ali 6 ^m/_{na} dolgost. Kar je pri nas žito, tisto je v južnih krajih banana. V njej je sreča in blagostanje brez števila ljudem. Vzhodni narodi azijski v svojih pravljicah pričajo, da je banana pognala v raj, da je to bilo ono drevo spoznanja dobrega in zlega itd.

Kedar slišimo ali čitamo, kako bogato rodeva banana, tedaj nam se vidi, kakor da poslušamo neverjetne bajke. Pa je res ni biline, ki bi rodevala tako obilo redilnih plodov, kot banana. Banana raste vrlo brzo. Spod krošnje krasnega perja spustí se po 100 do 150 ^c/_m dolg tulec, in na njem se zvrsté cvetovi, iz katerih se razvijajo jako redilni plodovi, ki so po 15 do 30 ^c/_m dolgi in po pol ^k/_l težki. Na enem tulcu jih je po 150 do 180.

Uže sama bilina se nam pokazuje v prekrasni obliki; s svojo lepoto se kar skuša s kraljicami bilinskega sveta, to je s palmami. Pod ugoden hlad njihovih krošenj se skrivajo najrajše ljudske kočice. Tu je človeku ugodno zavetje, tu ima v izobilju hrane. Eno samo drevo obrodí človeku v treh mesecih najmanje 15 do 20 ^k/_l ploda, a čisto tudi 30 do 40 ^k/_g, tako da mu v enem letu daje do 50 ^k/_l ploda. Na prostoru 100 kvadratnih metrov, ki je zasajen z bananami, zraste na leto

2000 ^k/_l ploda, dočim bi na istem prostoru moglo zrasti samo 15 ^k/_g pšenice ali 50 ^k/_l koruna. Banana je tedaj 133krat rodovitejša od pšenice, in 40krat rodovitejša od koruna. Ako človek zasadí okolo svoje kolibe mal vrt z bananami, tedaj je s tem vso svojo obitelj s hrano preskrbel.

Ako človek želi, da banano upotrebi kot krušno bilino, tedaj jej mora plodove pobrati preje, preden dozore. Dokler je plod še nezrel, poln je škroba, no, pri dozorevanju začne se škrob pretvarjati v sladkor, tako, da je zrel plod povsem sladek, in nima nič škroba. Take sladke plodove nazivajo „rajske smokve“.

Banana ima v sebi do 73 postotkov vode, dočim je je v pšenici samo 15 postotkov, in radi tega ima razmerno manj redilnih stvari v sebi. V množini vode se zлага banana s korunom, ki je ima 66 do 80 postotkov. Kedar se plod posuší in strè, tedaj se dobí moka, ki v svoji redilnosti mnogo zaostaja za moko naših žitaric. Po sestavinah svojih se približuje banana najbolje riži. Ljudje, ki se izključivo z bananami hranijo, dobé velik trebuh, ker je morajo mnogo uporabiti. Ob vsem tem pa je banana v tropskih krajih kot hrana največe cene in vrednosti. Stanovniki ondotnih krajev jedó jo vsak dan, kakor mi kruh. Delavec v tropskih krajih ameriških pojé čez dan malo nasoljenega mesa ali rib, pa 3 ^k/_g banane, ali 1 ^k/_g posušene moke. Brez banane ne bi mogel prebiti. Banana prija tudi najnežnejšemu želodcu. Deco v Indiji pitajo s kraja samo z bananami, poznejše še le jej začnó dajati tudi riže.

Nezrela banana dosti potov more nadomestiti kruh. Plod se v peči prži in potem je kot kruh. Ako se plod na ta način posuší, more se dosta dolgo držati, in se ne pokvari. Kedar se ljudje na daljno pot odpravljajo, tedaj ne smejo posušeni banan pozabiti. Zrel plod je sicer sladek, toraj tudi mnogo okusnejši, ali se ne daje dobro posušiti niti dolgo držati.

Prava domovina banani je južna Azija in Azijsko otočje. Tu so jo od najdavnejših časov vzgojevali. V naselišča najstarejše kulture ni tedaj banana zahajala, ker jej tu podnebje ni prijalo. Vendar so stari kulturni narodi čuli o njej in jo poznavali. Starodavni Grki, Rimci in Arabci so jo nazivali najizvrstnejše in najkoristnejše ovočje indijsko. Pripovedovali so, da modrijani počivajo v njenem hladu, in zato tudi njeno ime v botaniki „*Musa sapientum*“. Grki so se upoznali z banano na vojski Aleksandra silnega v Indiji, in so se na vso moč čudili njenemu gorostasnemu uzrastu. Nezrel plod banin nima za Evropejca nikake cene, in še dandanes zatrjujejo, da je ta plod nezdrav, in zato je Aleksander svojim vojakom prepovedal, da ga nimajo jesti. 1516. l. je prinesel pater Toma de Berlangas prve banane s Kanarskih otokov v Ameriko in posadil na San-Domingu, od koder so se razširile po ostalem otočju in po celini. V kratkem času se je udomačila banana po vseh tropskih krajih ameriških tako, da so začeli trditi, da so jo tu uže pred odkritjem Amerike vzgojevali. Bil je tudi sam Humboldt, ki je to mnenje dokazoval, no, dandanes

uže nikdo ne dvoji, da je bila banana še le kasneje v Ameriko prinesena.

Politične stvari.

Interpelacija slovenskih poslancev

v zadevah slovenskih srednjih šol.

V 153. seji visoke poslaniške zbornice dné 13. maja t. l. je bila sprejeta resolucija, ki vladi naroča, da naj izvrši od zbornice uže večkrat sprejete resolucije in na gimnazijah v Gorici, Trstu, Mariboru in Celji napravi slovenske, v Pazinu pa hrvatske paralelke, in sicer s pričetkom šolskega leta 1887/88, ob enem pa opusti pripravne šole, ki v Celji in v Gorici obstojé za slovenske učence.

Šolsko leto 1887/88 se je sicer uže prej kakor pred mesecem začelo, ali podpisanim ni znano, je li in kaj je storila naučna uprava, da izvrši dotično naročilo ljudskega zastopništva.

Podpisani opozarjajo, da se visoka poslaniška zbornica v preteklem zasedanji ni prvokrat pečala s to za duševni razvoj dveh narodov silno važno zadevo, ampak da se je ta reč od leta 1881 sem vsako leto v točno izraženih resolucijah zahtevala. Ako so se te resolucije meni nič tebi nič prezirale, morajo podpisani izreči, da se dosledno preziranje takih v zakonu utemeljenih naročil po naučni upravi ne vjema z oziri, ki jih v konstitucionalnih državah izvrševalna oblast dolžuje postavljati.

Ravno tako se to ravnanje ne vjema s točno izjavo, ki jo je v tej zadevi o svojem časi njegova ekselencija dala v budgetnem odseku. Ko je bilo namreč pri razpravi državnega proračuna za l. 1886 v budgetnem odseku sproženo vprašanje zaradi slovenskih paralelk, je gospod minister priznal načelno pravico do njih, ali ob enem povdarjal, da je treba prej čakati, kakošen uspeh se bode gledé poučevanja v nemškem jeziku pokazal pri mladini, ki se izobražuje v slovenskih paralelkah na Kranjskem, in da bode od tega odvisna ustanovitev novih slovenskih paralelk.

Pri pretresanji državnega proračuna za leto 1887 prišla je ta zadeva zopet v razgovor, in gospod minister je pri tej priliki na podlagi uradnega poročila pripoznal, da so vspehi v nemškem jeziku, zlasti na ljubljanski gimnaziji, ugodni. Po tej veljavni izjavi je toraj odpravljen zadnji zadržek, ki bi bil morda naučno upravo silil upirati se dotičnim zahtevam iz pedagogičnih vzrokov.

Ako se pa ustanovitev imenovanih paralelk z izgojevalnega stališča ne dá spodbijati, je tudi denarni pomisleki ne morejo zavirati, ker so po uradnih izkazih zadnjih treh let, objavljenih v dotičnih šolskih programih, uže sedaj ali v vseh ali pa vsaj v nekaterih spodnjih razredih paralelke na gimnazijah v Celji, Mariboru, Trstu in Gorici, in je tam toliko slovenskih učencev, da se kaj lahko združijo in v posebne razrede, ne da bi se državnemu zakladu vsled tega nakladalo količkaj izdat-

nejše breme. Rečemo, da bi bilo to gospodarstvu zeló na korist, ker bi po taki jezikovni organizaciji odpadli pripravni kurzi, ki so sedaj v Celji in Gorici in dajejo slovenskemu prebivalstvu povod vednim pritožbam, državi pa nakladajo v gospodarskem oziru neopravičljive stroške.

Z osnovo paralelnih razredov na gimnaziji v Paznu, eventuelno v Pulji, bi se sicer stroški nekoliko povikšali, toda to povikšanje bi bilo primeroma le majhno in se dá opravičevati s tem, da je le na ta način mogoče 140.000 hrvatskim prebivalcem mejne grofije Istrske prekrbeti priliko, da v svoje duševno izobraženje rabijo državne srednje šole.

In ko bi hotel kdo v začetku omenjeno resolucijo slednjič pobijati s znano, v novejšem času tolikanj priljubljeno krilato besedo o prevelikem številu gimnazijalcev in kazati na nevarnosti, ki jih to preveliko število napravlja družinskemu in državnemu razvoju, je očitno, kakor beli dan, da ta razlog gledé duševnega prizadevanja slovenskega in hrvatskega prebivalstva v Istri in njih tirjatev po primerni osnovi njihovih srednjih šol ni opravičen. Ne le da pri sedanji vravnavi njihovih srednjih šol nimajo nobene preobilnosti izobražencev, ki se izučujejo po gimnazijah, marveč je videti ravno nasprotna prikazen pri vseh strokah državne uprave, pri cerkvenih in drugih službah javnega življenja, kjer se kaže jako občutljivo pomanjkanje pripravnega, deželnih jezikov zmožnega osobja. Ne da bi se spuščali v n drobno, za vsakateriga, ki le količkaj pozná dotične razmere, nepotrebno dokazovanje, podpisani njegovo ekselencijo vprašajo:

1. Je li naučna uprava doslej uže kaj storila, da bi izvršila v začetku omenjeno resolucijo, in zakaj se niso v njej zahtevane slovenske, oziroma hrvatske paralelke, odprle s pričetkom šolskega leta 1887/88?

2. Hoče li naučna uprava potrebno ukreniti, da se bode brez odloga zaukazala ustanovitev teh paralelk in da se bodo najpozneje odprle s pričetkom šolskega leta 1888/89?

Na Dunaji, 24. oktobra 1887.

(Sledé podpisi.)

Podučne stvari.

Nasledki „šnopsa“.

(Dalje.)

Kakor pri Podlipnjici, delala se je tudi še pri marsikateri drugi zaléški gospodinji vedno večja luknja v žepu domačega gospodinjstva od tistega časa sem, ko se je s Plahtačem seznanila in ga pogosteje v štacuni njegovi obiskovati pričela. Malim starim potrebam sledile so vedno večje nove potrebe; a — kolikor več bilo je teh, toliko bolj so se tudi novi izredni stroški pri gospodinjstvu množili. Kar je pa še huje, dobila je tudi prejšnja uzorna domača odgoja otrok, s Plahtačem hud udarec. Po Plahtačevih sladkih „bobkih“ postali so večinoma vsi zaleški otroci pravi „sladkosnedeži“; matere